

Zienswijze Ontwerp Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)

Burgerinitiatief Voedselpark Amsterdam

Lutkemeerweg 262

1067 TH Amsterdam

E info@voedselparkamsterdam.nl

Contactpersoon: Iris Poels (06 41255361)

Onze zienswijze valt uiteen in 4 delen:

- A. Introductie Voedselpark Amsterdam
- B. Reactie op Ontwerp NPLG
- C. Waarom Voedselpark Amsterdam ook past binnen NPLG
- D. Samenvatting aandachtspunten zienswijze

Inhoudsopgave

- A. Introductie Voedselpark Amsterdam en de kern van onze boodschap
- B. Reactie/ zienswijze op Ontwerp NPLG
  - Doel NPLG
  - Nederland als tweede voedselexporteur ter wereld niet meer van deze tijd
  - Wat wij missen in het Ontwerp: SDG's VN, stadslandbouw, Europees perspectief
  - Stadslandbouw en voedselbossen
- C. Waarom Voedselpark Amsterdam past binnen NPLG
  - De Lutkemeerpolder
  - Nieuw beleid van Rijk, Provincie en Gemeente Amsterdam
  - Voedselpark Amsterdam in de Lutkemeerpolder
- D. Samenvatting aandachtspunten zienswijze (en overige aandachtspunten bij (uitwerking/ uitvoering) NPLG

A. Introductie [Voedselpark Amsterdam](#)

Voedselpark Amsterdam¹, een steeds groeiende groep van mensen en organisaties, wil de 60 hectare vruchtbare (zeeklei)grond van de Lutkemeerpolder - landbouwgrond grenzend aan de bebouwing van de westrand van Amsterdam-Osdorp - opnieuw bestemmen als landbouwgrond. Wij zien de toekomst van de Lutkemeerpolder als agro-ecologisch landschapspark. Voor de ontwikkeling van dit park hebben we ons [Bodemplan Lutkemeerpolder. Oogst voor de toekomst](#) opgesteld..

Dit Bodemplan kan bij de nadere uitwerking van het NPLG zo aangewend worden. Wij zijn er klaar voor! Wat wij willen bereiken lichten we nader toe bij onderdeel C.

De kern van onze boodschap

Wij zijn de eerste generatie die de gevolgen van klimaatverandering merkt en de laatste generatie die er wat aan kan doen. Het is tijd om te kiezen voor een duurzame en klimaatneutrale toekomst en te werken aan biologische en natuurinclusieve kringlooplandbouw². D.w.z. aan het produceren van voldoende voedsel binnen de grenzen van natuur, milieu, klimaat c.q. de planeet.

De landbouw is gericht op vergroting van ecologische waarden, zoals bodemkwaliteit, bodemleven en de totale biodiversiteit. Naast economische, staan ook ecologische en sociale waarden centraal.

---

¹ <https://voedselparkamsterdam.nl/wie-zijn-wij/>: deze link biedt een overzicht van de organisaties die het initiatief tot Voedselpark Amsterdam hebben genomen, een overzicht van de bijna 150 organisaties, die ons initiatief steunen en maakt u kennis met de bijna 30 ambassadeurs, onder wie wetenschappers van verschillende disciplines, die ons initiatief steunen.

² Bron: <https://www.wur.nl/nl/show/Kringlooplandbouw.htm>

B. Reactie op Ontwerp NPLG

Doel NPLG

Graag maken wij gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen. Ook wij willen een leefbaar, gezond en vitaal landelijk gebied. Met een gezonde bodem, waar kwaliteit en kwantiteit van het water goed is, waar dierenwelzijn voorop staat, waar sprake is van (herstel van) biodiversiteit en (herstel) van de natuur. Een landelijk gebied dat, zoals u schrijft in uw Ontwerp, een bijdrage levert in de strijd tegen klimaatverandering. Een landelijk gebied waar de lucht en de bodem gezond zijn, waar het prettig wonen, werken en verblijven is én waar boeren duurzaam kunnen blijven ondernemen.

Wij stellen met genoegen vast dat het woord “recreatie” meer malen in uw Ontwerp voorkomt. Wij pleiten ervoor om het landelijk gebied meer openbaar beschikbaar te maken voor educatie en recreatie; we zien graag meer ruimte voor een bewandelbaar landschap - trage tochten, de terugkeer van veel meer klompenpaden. Een ‘landelijke’ wandelroute als cirkel om steden, om recreatie dichtbij huis te bevorderen. Ook goed voor de (volks)gezondheid.

Alles valt en staat bij de uitwerking van het programma, de mate waarin boeren die werkelijk willen bijdragen aan de transitie worden ondersteund. Maak werk van het Actieplan Biologische Landbouw, dat in het Ontwerp NPLG aangehaald wordt. Dat moet echt beter, lezen wij in een artikel “Bio voor de Bühne” in De Groene Amsterdammer van 9 november 2023. We vragen ons af of het feit dat Nederland zo achterloopt met bio-boeren ligt aan de mate waarin ambtenaren geschoold zijn op dit vlak en/of ze het belang van biologische en kringlooplandbouw wel inzien.

Wat de definitieve versie van het NPLG zal inhouden, hoe en in welk tempo uitvoering wordt gegeven aan de transitie is ook afhankelijk van de mate waarin tegenwicht wordt geboden aan de zogenaamde ‘agrireuzen’. Arjen Lubach heeft over de agrireuzen in 2023 [het volgende item](#) voor De Avondshow gemaakt. Wij kunnen het niet beter verwoorden.

Nederland als tweede voedselexporteur van de wereld niet meer van deze tijd

Dat Nederland de tweede landbouwexporteur ter wereld is, is niet meer van deze tijd. De ecologische en maatschappelijke lasten zijn te hoog. Denk daarbij onder meer aan overbemesting, achteruitgang van kwaliteit van grond en water, wateronttrekking, ophokken van dieren die niet meer hun natuurlijk gedrag kunnen volgen, stank en verslechtering luchtkwaliteit voor omwonenden, ongereguleerde uitzendbureaus die arbeidsmigranten aantrekken, die vervolgens in een aanzienlijk aantal gevallen niet volgens de regels behandeld worden. Waarom worden de maatschappelijke/ sociale en ecologische kosten niet in het product verrekend (true pricing)?

In uw Ontwerp spreekt u van Brede Welvaart, maar daarbij is het niet duidelijk of u de omschrijving van het CBS hanteert. Wij hebben een voorkeur voor deze omschrijving van het CBS, omdat die niet alleen over het nu gaat, maar ook over toekomstige generaties en over mensen elders in de wereld. CBS: “Brede welvaart betreft de kwaliteit van leven hier en nu en de mate waarin deze ten koste gaat van de brede welvaart van latere generaties of van die van mensen elders in de wereld. Brede welvaart gaat dus over drie groepen mensen: de mensen die nu in Nederland wonen (‘hier en nu’), de volgende generaties – onze kinderen en kleinkinderen – (‘later’) en mensen in andere landen (‘elders’).” Zie voor een toelichting [bijgevoegde link](#).

Om de veestapel in Nederland te voeden wordt van elders in de wereld veevoer geïmporteerd. Het kan niet zo zijn dat natuur, milieu en leefomgeving daarvoor elders ter wereld (en onderweg i.v.m. vervoer) worden aangetast. Dat vergroot de ‘voetafdruk’ van Nederland. En draagt niet bij aan Brede Welvaart elders.

De WUR (Wageningen Universiteit en Research) heeft o.i. een betere invalshoek. Door veeteelt en voerproductie weer aan elkaar te koppelen, ontstaat een natuurlijk plafond voor de veestapel. Door de hoeveelheid voer in een bepaalde regio leidend te laten zijn voor het aantal dieren dat in dat gebied gehouden kan worden, liggen de klimaatdoelen voor 2030 binnen handbereik. Bij een dergelijke koppeling halveert de ammoniakuitstoot en kan de uitstoot van broeikasgassen met meer dan een kwart worden terug gedrongen. Zo luiden de belangrijkste conclusies uit een onderzoek van de WUR.^{3 4} Het opnieuw koppelen van de veehouderij en de voederproductie is een logische volgende stap naar het creëren van een meer circulair voedselsysteem in Nederland, aldus onderzoekers van de WUR.

Wat wij missen in het Ontwerp: SDG's VN, stadslandbouw, Europees perspectief

Wat wij missen in uw Ontwerp is een verwijzing naar de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de VN, de zogenaamd SDG's, en dan met name **Doel 15 "Leven op het Land"**. Op de site van Rijkswaterstaat lezen we: "Subdoel 15.3 gaat specifiek over het tegengaan van landdegradatie en verlies van bodemkwaliteit. Dit betekent dat de manier waarop we het land en de bodem gebruiken in balans is met de geschiktheid en de behoefte van de natuur en de behoeften van mensen. Dit noemen we [landdegradatieneutraliteit](#).⁵ Om dit doel te halen voor 2030 moet Nederland nog flink actie ondernemen."

Stadslandbouw en voedselbossen

We missen stadslandbouw in het Ontwerp. Op [iplo.nl](#) vinden we de volgende omschrijving over stadslandbouw⁶. "Stadslandbouw is er in alle vormen en variaties van voedselproductie rondom en in de stad, zoals moestuinen, schooltuinen, daktuinen of kinderboerderijen. Stadslandbouw kan bijdragen aan de gezondheid en de kwaliteit van de leefomgeving. Sommige gemeenten hebben er al beleid voor en er zijn allerlei voorbeelden van."

Wij pleiten voor een ruimere definitie van stadslandbouw, die beter bij de werkelijkheid van vandaag de dag past. De pioniersfase van stadslandbouw in de vorm van moestuinen, schooltuinen e.d. is voorbij. Stadslandbouw is een onderdeel van de voedseltransitie. Stadslandbouw overschrijdt de grenzen van de stad, zoals ook in [het informatiefilmpje van RVO](#) over stadslandbouw is te zien.

Er is meer ruimte nodig voor stadslandbouw. Naast het economische belang moet er meer aandacht zijn voor de ecologische en maatschappelijke effecten van stadslandbouw. Ook is meer oog voor de toegang tot gezond en betaalbaar voedsel wenselijk.

In het Ontwerp NPLG worden voedselbossen als onderdeel van de Bossenstrategie genoemd. Wij lezen op pagina 37 in het Ontwerp: "In de Bossenstrategie wordt gestreefd naar het realiseren van 26.000 ha agroforestry in 2030, waarvan 1.000 ha voedselbossen. Deze streefgetallen zijn echter geen onderdeel van de NPLG-doelen."

Wij pleiten ervoor om zowel voedselbossen als stadslandbouw, dat ook in landelijk gebied aan de rand van de bebouwde kom te vinden is, in het NPLG (en de uitwerking/ uitvoering) op te nemen. Vooral ook omdat stadslandbouw en voedselbossen zo goed gecombineerd kunnen worden.

Europees perspectief

---

³ <https://www.melkvee.nl/artikel/823834-met-alleen-veevoer-uit-de-regio-zijn-klimaatdoelen-2030-haalbaar/>

⁴ <https://edepot.wur.nl/636600>

⁵ <https://www.bodemplus.nl/onderwerpen/bodem-ondergrond/bodembeleid/gezonde-bodem-iedereen/>

⁶ <https://iplo.nl/thema/bodem/bodembeleid/bodemambities/stadslandbouw/>

Landbouwdoelen halen is meer dan voldoen aan regels en binnen de wettelijke normen van Nederland of Europa blijven. Dat men zich op korte termijn richt op het oplossen van problemen en voldoen aan bestaande (juridische) kaders is begrijpelijk. Dit NLPG richt zich op middellange termijn, kondigt wel aan de blik naar 2050 te willen richten.

Het is zeer wenselijk als we dan op meer fundamentele wijze naar de toekomst van de landbouw zouden kijken, ook in Europees verband. Europa wordt steeds meer op zichzelf teruggeworpen. Dat hebben we tijdens corona gezien (niet handig dat veel farmaceutische bedrijven Europa verlaten hebben) en zien we nu bij de oorlog in Oekraïne – Europa zal meer moeten gaan samenwerken op gebied van defensie. Europa staat voor fundamentele uitdagingen. Die vragen veelal om fundamentele veranderingen, om te beginnen bij anders, buiten de gebaande paden durven denken.

Hoe willen we dat de toekomst van de landbouw in Europa eruit gaat zien? Een publicatie van de WUR: “A diverse, healthy and just food future for Europe in 2100”⁷ vormt hiervoor een goede inspiratiebron. Diversiteit is een van de belangrijkste elementen om veerkrachtig te zijn. Dit geldt niet alleen voor biodiversiteit, maar ook voor Europa, waar een grote diversiteit is aan klimaatomstandigheden, cultuur, sociale diversiteit, specifieke lokale omstandigheden. Toekomstbeeld: er is niet één voedselsysteem, maar een reeks met elkaar verweven regionale en lokale voedselsystemen die verder gaan dan administratieve grenzen. Met onder meer een focus op de vier domeinen 1) voldoende voedsel voor iedereen, 2) zorgen voor een gezond dieet, 3) rechtvaardig verdeling van kosten en opbrengsten en 4) duurzaamheid. Bij transitie moet het verhaal niet gericht zijn op de dingen die we achterlaten, maar op alle dingen die we ervoor terugkrijgen.

C. Waarom Voedselpark Amsterdam ook past binnen NLPG

De Lutkemeerpolder

De Lutkemeerpolder, 5 meter onder NAP, ligt in het uiterste westen van de gemeente Amsterdam. Het is landelijk gebied dat grenst aan Amsterdam-Osdorp. De Lutkemeer was een klein meer (lutke=klein) dat rond 1865 is drooggelegd. De grond is sinds 1870 onafgebroken in gebruik geweest voor [biologische] landbouw tot in de 21ste eeuw. Het zogenaamd drasland in het westelijk deel van de polder maakt deel uit van Natuurnetwerk Nederland (NNN, de ecologische hoofdstructuur van Nederland), is onderdeel van de natuurverbindingzone de ‘Groene AS’. De Lutkemeerpolder is een belangrijk vogelbroedgebied. Juist in de Lutkemeer ligt dé kans voor grootschalige stadslandbouw rondom Amsterdam voor Voedselpark Amsterdam, want daar ligt het laatste stuk onbespoten vruchtbare grond rond de stad. De kans ligt er, we hoeven hem alleen maar te zien en met beide handen aan te pakken.

De gemeente wil de resterende 60 hectare van de polder als logistiek bedrijventerrein ontwikkelen. De gemeente Amsterdam is samen met ontwikkelaar SADC bv eigenaar van deze grond. Samen met de gemeente Haarlemmermeer, provincie Noord-Holland en Schiphol is Amsterdam ook eigenaar van SADC. Voedselpark Amsterdam verzet zich tegen deze plannen en presenteert nu het alternatief om van deze laatste vruchtbare kleigrond van Amsterdam een Voedselpark te maken.

---

⁷ A diverse, healthy and just food future for Europe in 2100. A co-creative journey. Wageningen University & Research, Wageningen, December 2023, pp 16, 17, 23, 25

Nieuw beleid van Rijk, Provincie en Gemeente Amsterdam

Nieuw beleid van rijk, provincie en gemeente op gebied van klimaat, groen, bodem en water, logistiek en distributiecentra, leefomgeving etc. ligt voor het oprapen. Het hoeft alleen nog maar toegepast te worden op bestaand beleid.

Het behouden van deze vruchtbare kleigrond van de Lutkemeerpolder voor landbouw is geheel in overeenstemming met de Kamerbrief Bodem en Water Sturend van 25 november 2022 (m.n. de keuzes 13, 16 en 24) en met de structurerende keuze “zorgvuldig omgaan met areaal landbouwgrond” in tabel 3.1. van het Ontwerp NPLG. Bij de toelichting in uw Ontwerp lezen we: “bij beoogde functiewijziging van agrarische grond wordt een zorgvuldige afweging gemaakt aan de hand van het afweegkader zorgvuldig omgaan met areaal landbouwgrond”.

Graag zouden wij tussen de natuurverbindingzone de Groene As en de (toekomstige) landbouwactiviteiten in de Lutkemeerpolder een voedselbos aanleggen. Dit laatste in lijn met het Ontwerp NPLG en de wens om de NNN met nieuwe natuur, in ons geval in de vorm van een voedselbos, uit te breiden. Zodoende slaan we twee vliegen in één klap.

Amsterdam heeft de afgelopen jaren ook diverse nota's het licht laten zien.⁸ Om die duurzame, circulaire, groene stad te worden die Amsterdam beoogd te worden en te zijn. Duurzaamheid is voortaan leidend in het beleid van Amsterdam. Doet de gemeente met Voedselpark Amsterdam mee of blijft zij hangen in de oude economie?

Voedselpark Amsterdam in de Lutkemeerpolder

Voedselpark Amsterdam transformeert circa 60 hectare Lutkemeerpolder in een landschapspark voor regeneratieve, agro-ecologische ondernemingen. We creëren ruimte voor gezonde voedselproductie, zodat stedelingen in contact komen met gezond, onbewerkt eten, en boeren dichtbij hun bedrijf een afzetmarkt hebben voor hun producten. VPA vormt voor de korte voedselketens een geweldige hefboom om het lokaal voedselsysteem in beweging te krijgen.

Lokaal beheer vindt plaats door een zogeheten 'commons', een gemeenschap van betrokken bewoners en ondernemers, ondersteund door voedsel- en natuurexperts, landschapsarchitecten en wetenschappers. Agroecological Urbanism, regeneratie, commons en Donut Economy zijn de nieuwe ideeën die het tijdperk toekomstbestendige land- en stedenbouw inluiden. We kunnen deze samenbrengen in een vooruitstrevend project, het agro-ecologisch landschapspark in de Lutkemeer dat als voorbeeld voor Nederland en daarbuiten kan dienen.

Wij zijn niet alleen voor de gemeente van belang. Maar ook de provincie. Voedselpark Amsterdam bevindt zich immers in landelijk gebied aan de rand van de bebouwde kom van Amsterdam. Het NPLG gaat over landelijk gebied. Wij pleiten er daarom voor om ons Bodemplan Lutkemeerpolder, inclusief voedselbos op te nemen in (de uitwerking/uitvoering van) het NPLG. Wij zijn er klaar voor!

Wij zijn zo vrij om voor onze uitgangspunten, visie en waarom het geen goed idee is de Lutkemeer te bebouwen/verharderen naar ons Bodemplan te verwijzen. Uit ons plan kunt u opmaken dat burgers zich zorgen maken over het klimaat én willen bijdragen aan een leefbare en klimaatneutrale stad. Samen hebben wij voldoende kennis, ervaring, energie, beschikken we over het juiste netwerk, om VPA te doen slagen. Ook is Voedselpark Amsterdam meer dan welkom als groene long met een aangenaam verkoelend effect op

---

⁸ We noemen: Amsterdam Circulair 2020-2025: strategie; Stadsdonut voor Amsterdam. Een instrument voor verandering; Omgevingsvisie Amsterdam 2050; Hoofdgroenstructuur gemeente Amsterdam; Groenvisie 2020-2050: een leefbare stad voor mens en dier; de brief Duurzaam van wethouder Pels.

de stad en in onze opgewarmde wereld. Over een aantal jaren hopen we met elkaar te kunnen zeggen: Voedselpark Amsterdam in de Lutkemeerpolder, wat een gouden keuze is dat geweest!

D. Samenvatting aandachtspunten zienswijze (en overige aandachtspunten bij (uitwerking/ uitvoering) NPLG

Het Ontwerp NPLG is ambitieus – wat wij toejuichen -, maar voor ons mag er wel een tandje bij om de transitie naar biologisch en kringlooplandbouw te maken. Het NPLG staat of valt bij de definitieve tekst, bij de uitwerking en uitvoering. Het vereist de nodige moed om van een aantal zaken voorgoed afscheid te nemen, terwijl de toekomst nog niet helemaal helder aan de einder gloort en nog vorm moet krijgen. We hebben al te lang gewacht met het nemen van noodzakelijke stappen. Nog langer wachten maakt het alleen maar moeilijker (én duurder). Dus doorbijten is het parool, met in het achterhoofd dat we het vooral óók voor de toekomstige generaties doen. Een alternatief is er eigenlijk niet.

Zo mogen, wat ons betreft, de structurerende keuzes, die van essentieel belang zijn om vaart te maken in de klimaattransitie (m.n. op het gebied van water, bodem, natuur, landbouw) een dwingend karakter krijgen.

Wij zijn ervan overtuigd dat veel boeren aan een duurzame, biologische, natuurinclusieve landbouw, aan kringlooplandbouw willen werken. Al horen en zien we deze boeren niet zozeer in de media. Wij vinden het belangrijk dat deze boeren ondersteund worden bij de transitie naar biologische, generatieve, kringlandbouw. Daarom zouden wij graag zien dat de gelden die beschikbaar zijn voor uitkoop van stikstof óók gebruikt gaan worden voor deze transitie. Omdat het niet alleen een kwestie van minder stikstof, maar ook van anders boeren is.

Zonder uitputtend te willen zijn, het is o.i. van belang de volgende zaken op te nemen in het NPLG, toe te passen bij de uitwerking/ uitvoering:⁹

- Stel het landelijk gebied meer openbaar beschikbaar voor educatie, maak ruimte voor een bewandelbaar landschap, 'landelijke' wandelroutes als cirkel om steden
- Geef de structurerende keuzes een meer dwingend karakter (niet pas toe of leg uit)
- Volg de definitie van Brede Welvaart van het CBS met de groepen 'hier en nu', 'later' en 'elders'
- Laat Brede Welvaart (CBS-definitie) leidend zijn bij het NPLG en bij de uitwerking/ uitvoering
- Verwerk SDG 15 en met name subdoel 15.3 in het NPLG en bij de uitwerking/ uitvoering (deadline 2030)
- Maak vaart met het Actieplan Biologisch Boeren (deadline 2030), zorg ervoor dat bio-boeren loont, zowel voor producent als consument (bv. geen btw op biologisch voedsel)
- Subsidieer (de overstap) naar biologisch landbouw en natuur inclusieve kringlooplandbouw; biologisch voedsel zou op den duur de norm moeten zijn
- Betaal boeren voor werken voor natuurherstel en aanpassing aan de klimaatverandering
- Hanteer een ruimere definitie van stadslandbouw
- Neem stadslandbouw en voedselbossen op in het NPLG en bij de uitwerking/ uitvoering.
- Neem het Bodemplan Lutkemeerpolder, inclusief voedselbos op (bij de uitwerking/ uitvoering in) het NPLG en bij de uitwerking/ uitvoering.
- Ondersteun de eiwittransitie. Werk niet alleen als overheid met de schijf van vijf, maar omarm ook de schijf for life: <https://www.schijfforlife.nl/>

---

⁹ Bij enkele van de aandachtspunten hebben wij ons laten inspireren door A diverse, healthy and just food future for Europe in 2100. A co-creative journey. Wageningen University & Research, Wageningen, December 2023

- Zorg ervoor dat ambtenaren voldoende geëquipeerd zijn, qua kennis en vaardigheden, om de transitie in landbouw handen en voeten te geven
- Bied weerstand aan de lobby van de 'agrireuzen' bij het NPLG en bij de uitwerking / uitvoering
- Nederland als 2^e voedselexporteur ter wereld kan niet meer gezien de ecologische en maatschappelijk lasten in Nederland en elders
- Koppel veeteelt en voerproductie aan elkaar
- Stop subsidies voor de veehouderij
- Verbied pesticiden en kunstmatige meststoffen
- Implementeer echte prijzen, waarbij sociale en ecologische kosten van een product worden meegenomen
- Niet alleen uitkoop stikstof, maar gelden ook besteden aan de transitie naar biologische, generatieve, kringlooplandbouw.
- Ontwikkel een toekomstig landbouwbeleid, dat recht doet aan klimaat, bodem, water, dierenwelzijn, de grenzen van de planeet, aan de SDG's, brede welvaart, liefst in Europees verband, waar een grote diversiteit is aan klimaatomstandigheden, cultuur, sociale diversiteit, specifieke lokale omstandigheden.

Tot zover onze reactie/ zienswijze met onze belangrijkste punten. We vertrouwen erop dat andere 'groen'-organisaties ook zullen regeren, waardoor we (hopelijk) aanvullend zijn.

Mocht u vragen hebben of mocht er sprake zijn van onduidelijkheden, dan horen wij dan graag van u, zodat we het een en ander kunnen toelichten.

PS. We hadden onze zienswijze net af en toen verscheen op 25 januari het artikel in NRC¹⁰ dat volgens een onderzoek van WUR, uitgevoerd in opdracht van het ministerie van LNV, de boeren de verduurzaming niet kunnen betalen.

We lezen in NRC: "Het WUR-onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Dat wil meer inzicht in de gevolgen van het Ontwerp Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Met dit plan wil demissionair minister Christianne van der Wal (VVD) de stikstofcrisis oplossen en de druk van de landbouw op klimaat en waterkwaliteit verminderen. Het gaat onder andere over ander voer voor de dieren, mestscheiding, prijzige installaties die de uitstoot moeten reduceren of de lucht moeten filteren, minder dieren houden en natuurlijke bestrijdingsmiddelen."

Wat houdt dat in? Voortgaan op de huidige voet? Het kan toch niet zo zijn dat we een landbouwsysteem in stand laten dat ten koste gaat van bodem, water, luchtkwaliteit, dierenwelzijn, omwonenden van megastallen, mensen elders in wereld (productie veevoer), toekomstige generaties? O.i. maakt het vooral duidelijk dat het huidige systeem niet houdbaar is, dat 'oplappen' van het huidige systeem niet werkt. Je kunt een probleem niet oplossen met de denkwijze die het probleem heeft veroorzaakt, om Einstein maar eens te parafaseren. Een ander verdienmodel is dus blijkbaar nodig.

Heeft de minister ook laten uitzoeken hoe het wel kan? Welke boeren het wel lukt om een bestaan te hebben binnen de grenzen van natuur, klimaat, water en bodem? Heeft de minister ook laten uitzoeken hoe boeren, die al duurzaam werken, het rooien?

En zoals we al aangaven: boeren die gaan voor transitie, willen overstappen op biologische en kringlooplandbouw, moeten ondersteund worden. Zou dat ook niet deels betaald kunnen worden door

---

¹⁰ Boer kan verduurzamen niet betalen

bedrijven die flink verdiend hebben aan het huidige landbouwsysteem (met alle gevolgen van dien voor de huidige samenleving), zoals RABObank en 'agrireuzen'?

En als gezond, biologisch voedsel in de supermarkt duurder wordt, zal er o.i. ook een manier gevonden moeten worden om dit voor met name de laagste inkomens betaalbaar te houden.

Dank voor uw aandacht.

Met vriendelijke groet,

Namens Voedselpark Amsterdam,

Iris Poels en Lucie Snoeker
Leden kernteam Voedselpark Amsterdam

